

**HUNGARISM – FROM ITS ORIGINS AS A
THREAT TO THE STATE (FROM ITS
EMERGENCE TO THE EXPERIENCE
OF REGIME CHANGE)**

**HUNGARIZMUS – KEZDETEKTŐL AZ
ÁLLAM ELLEN (A KIALAKULÁSTÓL
A RENDSZERVÁLTÁS
MEGÉLÉSÉIG)**

BOROSS Zsigmond Attila¹

Abstract

Hungarism represents the Hungarian manifestation of National Socialism. Due to its radically left-wing elements, it stands in opposition to right-wing conservatism. During the Horthy era, its dangerous nature was recognised, and law enforcement authorities treated it as a form of extremism. In the second half of the 1930s, its popularity increased dynamically among certain segments of society. The counter-intelligence services sought to limit and obstruct the spread of Hungarism and its attempts to seize power through active measures. Discrediting operations, the use of provocateurs, criminal proceedings initiated against political leaders, and imprisonments contributed to the strengthening of a sense of persecution. The analysis examines the challenges associated with Hungarism from the perspective of societal security and the responses of law enforcement agencies. Each of these periods posed different types of risks to Hungarian society.

Keywords

Hungarism, nationalsocialism, extremism, counter extremism, social security, emigration

Absztrakt

A hungarizmus a nemzetiszocializmus magyar gyakorlata. Radikálisan baloldali elemei miatt a jobboldali konzervativizmus ellenfele. A Horthy-korszakban felismerték veszélyességét és a rendvédelem extrémizmusként kezelte. Az 1930-as évek második felében népszerűsége dinamikusan nőtt a társadalom egyes rétegeiben. Az elhárító szerv aktív intézkedésekkel igyekezett korlátozni, akadályozni a hungarizmus térnyerését, hatalomra törését. Lejárató akciók, provokátorok alkalmazása, politikai vezetők ellen indított büntetőeljárások, bebörtönzések segítették az üldöztetés-tudat térnyerését. Az elemzés a társadalombiztonság és a rendvédelmi szervek válaszai fókuszából vizsgálja a hungarizmushoz kapcsolódó kihívásokat. Mindegyik időszak más-más kockázatot hordozott a magyar társadalom számára.

Kulcsszavak

hungarizmus, nemzetiszocializmus, extrémizmus, extrémizmus-elhárítás, társadalombiztonság, emigráció

¹ attila.zsigmond.boross@vih.gov.hu | ORCID: 0000-0001-7941-9194 | Senior Government Counsellor, Defence Administration Office | hivatali főtanácsos, Védelmi Igazgatási Hivatal

BEVEZETÉS

Egy állam zavartalan működését és a társadalmi béke állapotát számos nemkívánatos törekvés sértheti. [1] Az extrémizmus mindenkori fenyegetése leginkább abban rejlik, hogy követői indokoltan tartják akár az erőszak alkalmazását is céljaik elérése érdekében. [2] A politikai szélsőség táborába tartozó hungaristák több alkalommal kísérelték meg a hatalom átvételét, természetesen a fegyveres fellépés lehetőségével számolva. A hungarizmus bal- és jobboldali elemeket egyaránt tartalmazó antidemokratikus ideológiája rugalmas hivatkozási lehetőséget biztosít napjaink szélsőségesei számára is. A tanulmány – két része – mintegy nyolc évtized történéseinek áttekintése révén kívánja szemléltetni, hogy a hungarizmusból fakadó, nemzetbiztonsági súlyú fenyegetés a régmúlt és a közelmúlt után a jelen és a jövő számára is feladatként jelentkezik az egész társadalom számára. A gyűlölet-bűncselekményekben megjelenő, végül államellenes-és terrorcselekményekben kiteljesedő problémakör hatékony korlátozása, esetleg felszámolása az eddigi rendvédelmi felfogáson és gyakorlaton túlmutató interdiszciplináris szemlélet érvényesítését igényli. [3]

Az elemzés célkitűzése, hogy túlmutasson a hungarizmus, illetve veszélyei bemutatásán. A társadalmi bizonytalansággal és nyitottsággal szemben a rendvédelem következetes fellépését is igyekszik szemléltetni. A választójog korlátozása, büntetőeljárások folyamatos lebegtetése és elindítása a hatalom következetes szembenállását tükrözi. A hungarista ideológia filozofikus emelkedettsége és a gyakorlati megvalósulás kegyetlen brutalitása szintén a téma dialektikus dinamizmusát biztosítja. A feltárt összefüggések és a levont tapasztalatok a klasszikus szakértői elemzői tevékenység „termékei”. Megkezdett kutatásunkban – a későbbi publikációkban – azt mutatjuk majd be, hogy a mesterséges intelligencia bevonásával az extrémizmushoz kapcsolódó kockázatok feltárása miként haladja meg jelenlegi képességeinket.

A publikációban felhasznált forrásmunkák között a tudományos háttérű művek szerepelnek a felhasznált irodalom listájában, míg az idézett propagandaanyagoknak helyet adó kiadványok megjelölése pusztán lábjegyzetben.

A HUNGARIZMUS, MINT A NEMZETISZOCIALIZMUS MAGYAR GYAKORLATA

Politikai ideológiák meghatározása során egyes eszmék viszonyát vizsgáljuk a társadalom főbb alrendszeréhez és intézményeihez. A radikális nézetek követői a fennálló viszonyok gyökeres átalakítását sürgetik, és érdekérvényesítésük érdekében a többség által felvállalhatatlannak vélt fellépési formákat is alkalmaznak. A szélsőségesek, az extrémizmus képviselői ezt meghaladva – önmagukat egy kisebbségi elitesapatnak titulálva – a többséggel szemben, akár erőszakot is alkalmazva lépnek fel. Ideológiájuk megkérdőjelezi a működő intézmények és folyamatok létjogosultságát, így azokat elvetve, gyökeresen új (az előzőeket tagadó) viszonyok kialakítására törekednek. Térnyerésük egyaránt elfogadhatatlan az éppen regnáló, akár autoriter hatalom, de a demokratikus parlamentarizmus számára is.

Az első világháború veszteségei, valamint a trianoni békediktátum társadalmi szintű sokkhatása a nemzeti túlélés és megújulás párhuzamos igényét fogalmazta meg. A Horthy nevével fémjelzett politikai értékrend és szellemiség a meglévő társadalmi berendezkedés

megszilárdítására törekedett, így a hatalmi/politikai elit is ennek fenntartásában volt érdekelt. [4] A meglévő viszonyokkal szemben álló forradalmi szemléletet elutasították, amelyhez segítséget nyújtott a Tanácsköztársaság akkor még közelinek számító emléke. A társadalomnak azonban volt több olyan hátrányos helyzetű rétege/csoportja, amely fogékony volt a radikális, vagy extrém politikai eszmék iránt. Az 1920-as évek kezdetén, főként Gömbös Gyula közvetítésével Magyarországra is eljutott a fasiszmus ideológiája. A nemzetiszocializmus olasz alapjának megismerését követően, az 1930-as évek közepére – az ellenfelei által következetesen örménynek titulált – Szálasi Ferenc által kidolgozásra került a magyar gyakorlat: a hungarizmus. Szálasi Ferencet (1897-1946) is minden eszközzel igyekezett lejáratni az akkori politikai hatalom. Apai ágon örmény származására utalva Salesian, Szaloszján neveken szerepeltette az állami sajtó, ezzel szemben már nagyapja magyarosított (Szálasi) néven harcolt 1848-49-ben. Anyai ágon szlovák és ruszin vér is csörgedezett ereiben. Ebből adódhat, hogy nem a fajvédelem nézeteit hirdette. [5]

Maga a megnevezés nem újkeletű. Már az első világháborút megelőző évszázadokban kialakult egy mai értelemben vett nemzeti gondolkodáson felülemelkedő identitás, a „hungarus-tudat”, amely a történelmi Magyarország területén, a Szent Korona fennhatósága alatt élő személyek (nemesei) – etnikai alaptól független – politikai egységét támasztotta alá.

Ehhez kapcsolódott később az Osztrák-Magyar Monarchia iparosodó/városiasodó/polgárosodó világának pozitív élménye, amely sokak számára magától értetődővé tette a „hungarus-tudat” reneszánszát. [6]

Ennek a korszaknak a végén teljesedett ki Prohászka Ottokár (Nyitra, 1858 – Budapest, 1927 katolikus püspök, író) életútja [7], amelynek szerves részét képezte a hungarizmus fogalmának és eszméjének következetes hangoztatása. A neves egyházi a modern kapitalizmus nemkívánatos társadalmi jelenségeit a zsidóság tevékenységével azonosította, amely népesség asszimilációját is veszélyesnek tartotta. [8] A Tanácsköztársaság után a szociáldemokrácia és a szakszervezetek elutasítása szintén antiszemita érvrendszer alapján működött nála, amely kritikát azonban következetesen visszautasította. Bár a későbbi holokausztért személyes felelősség nem terheli, többen hivatkoznak nézeteire a zsidósággal szembeni fellépés igazolásaként. Az általa képviselt politikai katolicizmus a kor demokratikus szemlélete alapján, a parlamentarizmus keretei között értelmezhető. [9] [10]

POLITIKAI KATOLICIZMUS = IDEOLÓGIAI JOBB + GAZDASÁGI BAL

Szálasi Ferenc fellépése az 1930-as évek elején államelméleti értekezésekből bontakozott ki. Konnationalizmusként megnevezett téziseiben a kárpát-medencei népek békés, a magyarság vezetése alatt megvalósuló együttélését propagálta a Pax Hungarica keretei között. Már kortársainak zöme is utópisztikusnak tartotta ezen nézeteit a fiatal nemzetállamok világában. Lejáratásának másik fontos elemét képezte, hogy a messianisztikus gondolatokat hangoztató politikust elmebajosnak bélyegezték, és vele kapcsolatban több orvos pszichopatológiai szakvéleményét (miszerint skizofrén, paranoid pszichopata) is publikálták.

"Mi tehát a hungarizmus?

A legmagasabb fokú magyarság!

A hungarizmus célja a magyar birodalmi gondolat megvalósítása!" [11 p. 7]

1. ábra: Szálasi Ferenc (forrás: Internet)

A hungarizmus, az önmagát a konzervativizmussal szemben megfogalmazó nézet nem nevezhető szélsőjobbboldalnak, mivel egyes kérdésekben baloldali válaszokat fogalmaz meg. [9] A hungarizmus követőinek gondolkodása inkonzisztens, az ideológiai jobboldal (a vallás, a tekintély, a nacionalizmus elfogadása) mellé gazdasági téren baloldali szemléletet képvisel. A gazdaságban meghatározó állami szerepvállalás gondolata, annak szabályozása, felügyelete például egyenesen Marxtól származik. A marxizmussal szemben viszont elutasítja az osztályharcot és a nemzeti közösséget hivatásrendek alapján működtetné. [11]

„A Hungarizmus elveti a nemzeti társadalmak természetellenes rétegződését és az állandó osztályharcot jelentő, osztályokba való sorolását: felső osztály, középosztály, alsóosztály. Ehelyett társadalmi szemléletében a hivatásuknál kialakult természeti csoportokat tartja a nemzeti társadalom összetevőinek. Ezek: a nemzetfenntartó paraszt, a nemzetépítő munkás, a nemzetvezető értelmiség, a nemzet halhatatlanságát biztosító nők, a nemzet jövőjét biztosító gyermek és a nemzetvédő katona.” [11 p. 12]

A marxizmussal szemben a kereszténység társadalomszervező szerepét még az új-hungaristák (pl. Kántor Béla) is hangsúlyozták az 1990-es években: [12]

„A szociális kérdés egy alapján kapitalista szervezetű rendszerben is megoldható lenne, ha az államot és a társadalmat közösségi szellem, keresztény társadalmi erkölcs és nemzeti felelősségérzet töltene el.”

A parlamentarizmus, mint dekadencia elutasításra talál. A politológia segítségével az alábbi képlettel írható le a közvélemény számára szélsőjobbboldalként értelmezett hungarizmus:

HUNGARIZMUS (NEMZETISZOCIALIZMUS)/„SZÉLSŐJOBBDAL” =
 IDEOLÓGIAI JOBB + GAZDASÁGI BAL + PARLAMENT-ELLENESÉG [9]

Hogy ez az ideológia mennyire értelmezhetetlen volt a kor konzervatív elitjének, azt jól bizonyítja Szálasi számonkérő monológja évekkel később, amit hatalomra kerülését követően mondott el az országgyűlési képviselőknek: [11 p. 5]

"Zöld kommunisták voltunk és vagyunk mi, akik legfanatikusabb ellenségei vagyunk a bolsevizmusnak. Vallásellenesek voltunk és vagyunk mi, akik mindenkor hívő tagjai vagyunk egyházainknak. Német bérencek voltunk és vagyunk mi, akik egy pillanatig meg nem tántorodva a németekkel szemben is a Magyar Birodalom megvalósításáért küzdöttünk."

Szálasi legjelentősebb nemzetiszocialista szerveződései a Nemzet Akaratának Pártja (NAP), Magyar Nemzeti Szocialista Párt, Nyilaskeresztes Párt – Hungarista Mozgalom voltak. Pártműködés szempontjából megfigyelhető az összes nemzetiszocialista erőnél, így a hazai erőknél is egyfajta küldetéstudat, nagyfokú ideológiai- és pártfegyelem (amely segítette a börtönvételeket, üldöztetéseket elviselni). Szűk körű elitként értelmezték magukat, amelybe bekerülni érdem volt. Egyszerre csak egy nézet érvényesülhetett a párton belül, elhajlásra nem volt lehetőség. Ha valaki mégis megpróbálta, az vált az elsőszámú ellenséggé, aki korábban „nyilván”, mint kém működött a mozgalomban, ezért rövidesen eltávolították. [13] A hungaristák totalitárius hatalmat akarnak létrehozni, amelynek minden nemzethű egyén a tagja, ahol az elbírálás, ítélkezés jogát maguknak tartják fent. Rendszerellenes jellegüket mutatja, hogy még napjainkban is megkérdőjelezzük az egész rendszerváltást [14], sőt kiválasztott történelmi esemény – Szálasi kivégzése – óta a törvényes hatalom megszűnéséről beszélnek, miként például az 56-os Magyarok Világtanácsa kezelésében megjelent – *1956 – A forradalom igaz története*. 1999. című kiadvány bevezetőjében Szalay Róbert megfogalmazta, vagy a Pannon Front számaiban olvasható [15].

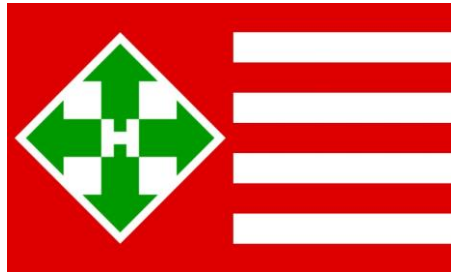
AZ ELSŐ HUNGARISTA HATALOMÁTVÉTELI KÍSÉRLET (1940)

A Horthy-korszak második felére, 1935 után az addigi kommunista veszély mellett egyre inkább kézzelfogható fenyegetést jelentett a hatalom számára a nemzetiszocialista szervezetek térnyerése. Sombor-Schweinitzer József (rendőr-főtanácsos, főkapitány-helyettes, a budapesti rendőr-főkapitányság politikai rendészeti osztályának vezetője) fontosnak tartotta a rendőrségi ellenőrzés kiterjesztését, így titkos együttműködői hálózatot alakított ki a nemzetiszocialista erők táborában is [15]. A társadalom-biztonság szempontjából kockázatosnak értékelték az erőre kapó irányzatot. A Keresztes-Fischer Ferenc belügyminiszter (1931-35 között a Károlyi- és Gömbös-kormányban, majd 1938-44 között az Imrédy-, Teleki-, Bárdossy- és Kállay-kormányban) által 1938-ban kiadott 3400-as rendelet eltiltotta a köztisztviselőket és az állami üzemek alkalmazottait a kommunista és nemzetiszocialista pártoktól. Ezt azonban a hungaristák szervezet-szabályzati szinten igyekeztek kijátszani. Így került 1939. január végén Szálasi a szegedi Csillagbörtönbe, ahol 9323-as számú politikai fogolyként a mártírrá válás útjára lépett. Keresztes-Fischer feloszlatta a Magyar Nemzeti Szocialista Párt - Hungarista Mozgalmat, vezetőit eljárás alá vonta. Főbb lapjait, az Összetartást és Magyarságot betiltották. [12]

A hungaristákkal szembeni drasztikus fellépést a Dohány utcai zsinagógánál végrehajtott terrorcselekménnyel indokolták. Történt ugyanis, hogy 1939. február 03-án [17] két kézigrántót hajítottak a zsinagóga előtt várakozó tömegbe. A kutatók (pl. Kádár Gábor, Vági Zoltán, Vámos György) egymásnak ellentmondó adatokat közölnek még ma is a sé-

rültek számáról és a sérülések súlyosságáról. A szakértők 13-23 főt, alapvetően könnyű sérültet említene, illetve egy idős szívbeteget személyt, aki a szélsőségesek által elkövetett esemény hatására elhunyt. Lényegesen eltérő álláspontot képvisel Karsai László, aki szerint „több mint valószínű, hogy a politikai rendőrség által megszervezett akcióról volt szó, amellyel a választások előtt le akarták jártni a nyilasokat, és ürügyet szereztek pártjuk betiltására, sajtójuk elnémítására.” [17]

A pártszervezői feladatokat akkor már a bebörtönözött Szálasinál tehetségesebb országgyűlési képviselő, Hubay Kálmán vette át, aki sikeresen újjáépítette a pártot Nyilaskeresztes Párt – Hungarista Mozgalom (3. számú ábra) néven, de emellett a kormányt is hatékonyabban – és a potenciális bázis jelentő közvélemény számára is érthetően – támadta: *"Ma Magyarországon nem az igazságnak van hatalma, hanem a hatalomnak van igazsága!"* [18]

2. ábra: Nyilaskeresztes Párt – Hungarista Mozgalom jelképe (forrás: Internet)

A tehetséges Hubay (Hubay Kálmán tulajdonképpen nem hungarista, hanem fajvédő politikus volt. 1938-ban csatlakozott Szálasihoz, akit 1939. január végén bebörtönöztek. Hubay szervezte újjá másfél hónap alatt a pártot Nyilaskeresztes Párt – Hungarista Mozgalom néven, amely korábban nem látott sikereket ért el a választásokon. 1942-ben Szálasinál és közte ellentét támadt, ezért ki kellett lépnie a pártból. 1946-ban a Népbíró ítélete alapján kivégezték.) által szárnyalt a párt.

3. ábra: Hubay Kálmán (forrás: Internet)

Az 1939-es választásokon a nemzetiszocialista akciópártok és pártonkívüli jelöltjeik összesen csaknem 900 000 listás és egyéni választókerületi szavazatot szerezve a legjelentősebb ellenzéki erőként jutottak a törvényhozásba. (Az azt megelőző, 1935-ös választásokon alig 50 000 szavazatot kaptak összesen a hazai nemzetiszocialista szervezetek és jelöltjeik.) Csak a nyilasoknak 31 képviselőjük ülhetett be a padsorokba. [19]

Mindezen események elgondolkodtatták a kormányzatot – és a rendvédelmet – az egyre inkább egységesülő hazai „szélsőjobboddallal” szembeni további intézkedések kapcsán. A teljes ellehetetlenítést hatékonyan szolgálta, hogy 1940-ben a hungaristák puccsot kíséreltek meg. Erről szól Sombor-Schweinitzer József, a politika-rendészeti osztály vezetőjének jelentése, amelyet előljárójához, Éliássy Sándor budapesti rendőrfőkapitányhoz terjesztett fel.

*„Méltóságos Főkapitány Úr,
Mély tisztelettel jelentem, hogy folyó hó 24-én Kiss Jenő mérnök, műszaki főtisztviselő /.../ a Fegyvergyárban ebédszünet alkalmával a gépteremben ellenőrző útján véletlenül kihallgatta két munkás beszélgetését, akik a kormányzó úr őfőméltósága elleni merényletről tárgyaltak....”* [20 p. 225]

Az esemény felgöngyölítését segítette a kedvező környezet, így például, hogy a Danubia Rt-t a Horthy családdal szoros rokonságban álló ifj. Károlyi Gyula gróf vezette. A kormányzati politika iránt egyértelműen elkötelezett közegben sikerült azonosítani az „összszekszüvet”, illetve megfigyelhető a többi (megszólított) „munkavállaló” lojalitása. Elgondolkodtató azonban az is, hogy az eljárásban névvel és adatokkal szereplő tanúk lakcímein a megadott személyek nem találhatók fel a korabeli lakcímnnyilvántartás szerint.

A tervezett hatalomátvétel az alábbi forgatókönyvek szerint zajlott volna le:

„Az egyik munkás Bosnyák Imre lakatossegéd volt, a másíknak azonban a személyazonosságát megállapítani nem tudta, mert úgy voltak elhelyezkedve, hogy a köztük levő egyik gép eltakarta őket a szemei elől. /.../ Bosnyák Imre azonban még aznap délután, gondolván, hogy mindent hallott, felkereste őt irodahelyiségében és részletesen közölte vele a kormányzó úr személye ellen elkövetendő merénylet tervét. Elmondotta, hogy a Nyilaskezes Párt a jövőben át fogja venni a hatalmat, /.../ olyan módon, hogy a kormányzó úr őfőméltóságát egy vidéki útja során elfogják, és erőszakkal kényszerítik, hogy a főhatalom gyakorlásáról Szálasi Ferenc javára lemondjon. A lemondási nyilatkozat már előre meg lesz szövegezve, azzal az előre kiszemelt helyen – hová a kormányzó urat elfogatása után szállítják – várakozni fognak, és ott kényszerítik annak aláírására. A merénylet végrehajtását úgy tervezték, hogy a kormányzó úr egyik kenderesi, vagy gödöllői útja alkalmával az arra kiszemelt emberek felfegyverkezve el fognak helyezkedni egy alkalmas helyen, és amikor őfőméltósága gépkocsija odaér, azt mesterséges akadállyal feltartóztatják, és őt fogságba ejtik. Elhatározták, hogy ha a kormányzó úr kíséretében levők a legkisebb ellenállást fejtenék ki, azokat legyilkolják.

Egy másik terv szerint őfőméltóságát a Királyi Várban lévő lakosztályában fogják el, oly módon, hogy embereiket katonai ruhába öltöztetve őrváltás ürügye alatt csempésznék a kormányzó úr lakosztályába, és ott ejtenék fogságba. Amikor Bosnyák mindezeket közölte, megfenyegette, hogy a hallottakat tartsa titokban, mert annak elárulása esetén úgy őt, mind családját ki fogják irtani.” [20 p. 225]

A tanúkihallgatások szerint a nyilas politikusok és aktivisták nehezen viselték meg-hurcoltatásukat és Szálasi 1941 nyaráig tervezett börtönbüntetését. [21] Esténként kocsmái, italgözös beszélgetéseik során igazságuk kivívásán gondolkodtak. A mérsékelt intellektusú Bosnyák Imre vélhetően az egyik ilyen alkalmat követően, még túlfutott állapotban dekonspirálta a „puccskísérletet”. Személye, mozgalmi aktivitása folytán már ismert lehetett a rendőri és az üzemrendészeti szervek előtt, így vélhetően megfelelő pozíciókkal vették körül. Közlékenységevel, kifecsegő hencegésével „szállította is” a kiemelt értékű információt a tervezett nyilas hatalomátvételi kísérletről, amelynek tényleges előkészítettsége a mai napig nem ismert. Hála a sikeres felderítésnek, a gyors és hatékony intézkedéseknek, a hatóság idejében felszámolta az összeesküvést...

1944. október 16 – 1945. március 29. között megvalósult a hungarista hatalom az akkorra már hadszíntérre változó Magyarországon. [22] A történészek által egyre árnyaltabban vizsgált időszak kapcsán kiemelendő, hogy míg korábban, a Sztójay kormány regnálása alatt mintegy 370 ezer zsidót deportáltak Magyarországról, addig Szálasi nem járult hozzá a zsidóság külföldi munkatáborokba szállításához [23], elősorban azért, mert nélkülözhetetlen munkaerőként tekintett rájuk. Szintén sokak köszönhetik annak az életüket, hogy ebben az időszakban megszervezték a pesti gettót és annak őrzését [24], illetve a semleges államok menleveleit is elfogadták a magyar hatóságok a zsidómentő akciók során. Tény azonban az is, hogy ezen hónapok alatt mintegy ötvenezer zsidó honfitársunk vált a halálmanetek, Dunába lövetések, rablások és egyéb antiszemita erőszakcselekmények áldozatává. [25]

ÁTMENETI IDŐSZAK

A második világháborút követően a magyar társadalom önként és a hivatalos propaganda hatására idegenkedve tekintett vissza az elmúlt évtizedekre. A „Horthy-fasizmus” és a „nyilas bábkormány” elutasítása általános elfogadást nyert. A diktatórikus eszmék hasonlóságát és átjárhatóságát tükrözi azonban, hogy mindezzel párhuzamosan a „kisnyilasok” felvételt (és „bűnbocsánatot”) nyertek a Magyar Dolgozók Pártjába.

A kádári Magyarországon is folytatódott a hungarizmus elutasítása. A nemzetiszocialista reneszánszt akadályozta, hogy a hivatalos politika több hullámban is fontosnak tartotta a hungarizmussal szembeni propagandahadjáratot. Az 1956-os eseményeket igyekeztek nyugati felforgató és reakciós erők, valamint a hungarizmus képviselőinek ellenforradalmi fellépéseként beállítani. A hungarista emigráció valóságtól elrugaskodott propagandája munícióként szolgálta ezt a törekvést. Az 1967-es zuglói nyilasper pedig azt üzenete a lakosságnak, hogy ezek a bűnök nem évülnek el, elkövetőiket bármikor utolérheti az igazságszolgáltatás. (Több mint két évtizeddel a második világháború lezárását követően rendezték a zuglói nyilasper, amelynek végén a 19 megvádolt egykori pártszolgálatosból hármat halálra ítélték.) [26]

A szocialista propaganda és az emelkedő életszínvonal idővel legitimálta a Kádár-rendszert, a mérsékelt számú ellenzéki erő sem a nemzetiszocialista oldalon szerveződött. A nyilas hagyományok ápolása így néhány veterán köré koncentrálnak, illetve alig pár főnyi érdeklődő követő képezte a magyarországi támogatói bázist.

A hungarista emigráció mindemellett működött, és élénken érdeklődött a hazai események iránt. A mozgalom vezetését 1946-tól, Szálasi kivégzését követően Henney Árpád

látta el 1980-as haláláig. Ekkor Tatár Imre (másképpen: Tarjányi-Tatár Imre) állt a mozgalom élére. Személyének elfogadottsága nem volt egyöntetű, így ketté is szakadt a Hungarista Mozgalom. Követői Juhászi Ferenc vezetésével működtették tovább az Út és Cél című kiadványt, illetve a rendszerváltást követően támogatták Magyarországon Györkös Istvánt, aki – elmondása szerint – 1993-ban megkapta Tatártól a mozgalom vezetői feladatait. A másik, önmagát hivatalosnak nevező vonal Kántor Béla kiadásában jelentette meg mindezzel párhuzamosan a saját Út és Cél című lapját, illetve támogatta az 1993-ban hazaérkező és aktivizálódó Szabó Albertet.

A Hungarista Mozgalom további, immár a rendszerváltáshoz kapcsolódó sajátossága, hogy a – parlamentarizmus elutasításán túl a – jelenlegi jogrendszert nem tekintik önmagukra kötelező érvényűnek, ugyanis (szerintük) nem érvényesül a népfelség elve, illetve véleményük szerint a rendszerváltást követő Alkotmány, majd a hatályos Alaptörvény illegitim. Álláspontjuk alapja, hogy az 1989. évi XVII. törvény 7. § [27] értelmében az Alkotmány [28] elfogadásáról népszavazás útján kellett volna dönten. Ennek hiánya következtében aktuálisan az Alaptörvényt és annak alkalmazását magukra nézve nem fogadják el kötelező érvényűnek. [29]

Mielőtt azt gondolnánk, hogy a második világháború óta túl sok idő telt el már ekkorra, és semmi folytonosság nem mutatható ki a korabeli eseményekkel, érdemes – az 1940-es puccskísérlet során már látókörbe került – Bosnyák Imre tevékenységére pillantani. Bosnyák a Mártírok Igazságtevő Bizottsága nevében kezdeményezte a Rákoskeresztúri Új-köztemető 298. parcellája (főként itt temették el a II. világháború után a Népbíróság – többek között jogszerű – ítéletei után kivégzetteket) rendbehozatalát, [30] majd nemzeti emlékhellyé nyilvánítva azt. Álláspontja szerint itt nyugszik ugyanis Szálasi Ferenc Lukács Ferenc név alatt feltüntetve. A széthúzás újabb példáját jeleníti meg, hogy a hazai hungarista tábor kisebb része a Weinhardt János nevéhez köthető sírt szokta koszorúzni. Bosnyákról tudni érdemes, hogy a Független Kisgazdapárt (FKGP) VII. kerületi alapszervezetének infrastruktúráját felhasználva ő biztosított először előadótermet az 1993-ban hazatérő Szabó Albertnek. Bosnyák temetésén az FKGP felsővezetése is képviseltette magát. [31]

RENDSZERVÁLTÁS – GYÖRKÖS ISTVÁN – ÚJKORI HUNGARIZMUS [32]

Györkös István, a rendszerváltozás időszakától a magyarországi extrém jobboldal meghatározó alakja. Volt ő államellenes bűncselekmény központi figurája, a hungarista mozgalom társ-, majd egyszemélyi vezetője, bigott keresztény ideológus, a szkinhedek vezére [32], majd követőinek atyja. Jelenleg hivatalos személy sérelmére elkövetett, több ember életét veszélyeztető emberölés büntetével, illetve lőfegyver engedély nélküli tartásával elkövetett lőfegyverrel visszaélés büntetével gyanúsítja az ügyészség. [33]

Györkös István, elmondása szerint [34] már a hatvanas évek elején is összeütközésbe került a törvénnyel, amikor is politikai okok miatt többéves szabadságvesztésre ítélték. Itt ismerkedett meg – bebörtönzött nyilasok révén – a hungarizmussal. [31] Későbbi politikai aktivitására vonatkozóan nem rendelkezünk ismeretekkel, azonban figyelmet érdemel, hogy az 1980-as években, lakókörnyezetében teret nyert a nemzetiszocialista propaganda. [35] Mivel önmagát is politikai fogolynak tekintette, az évtized végén minden igyekezetével egy fogolyszövetségbe próbált bekerülni, amely teret adott volna az addigra már nyíltan felvállalt nemzetiszocialista gondolatai megvalósításához. A rendszerváltás lehető-

ségeit kihasználva a „Nyugaton” élő nyilas emigránsokkal kapcsolatba lépve, az ígért támogatás lehetőségeire építve, szűk családi körből politikai szervezet megalakítását kezdeményezte. Már ekkor jellemezte a konspirációkészség, így fedőszervezetek létrehozását sem hanyagolta el. Első politikai produktumként 1989-ben megalakította gyermekeivel (ifj. Györkös István, Györkös Csaba és Györkös Kolos), valamint szűk követői körével a Magyar Nemzetiszocialista Akciócsoportok nevű szervezetet. A működéshez jelentős pénzügyi segítséget kapott emigráns hungarista és neonáci körökből. [32]

4. ábra: Györkös István (forrás: Internet)

A hungarizmust is több szervezet és irányzat képviselte Magyarországon a rendszerváltást követően. Györkös István önmagát a Hungarista Mozgalom nyilas emigráció által felruházott kizárólagos hazai vezetőjének hirdette, begyűjtve így az anyagi támogatások zömét. Kiteljesedő szervezetépítésében jelentős állomást jelentett, hogy a Gottfried Küssel letartóztatásával végződő, osztrák nemzetiszocialista puccskísérlethez kapcsolódóan a magyar hatóságok eljárás alá vonták. A büntetőeljárás és az arra reflektáló médianyilvánosság lehetőségeit kihasználva 1992-től Magyar Nemzeti Arcvonal néven működtette szervezetét, amelynek – és családjának – központja a militáns aktivisták kiképzéseinek is helyet biztosító bányai birtok lett... [36]

5. ábra: a Magyar Nemzeti Arcvonal jelképe (forrás: Internet)

A napjainkig tartó, időről-időre kiteljesedő, nemzetbiztonsági súlyú fenyegetést a következő számban vizsgáljuk tovább, hogy az 1990-es évekből megismerjünk két hungarista hatalomátvételi kísérletet, majd a közelmúltból (2016) pedig egy rendőrgyilkosság körülményeit. [37]

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] I. Resperger, „Biztonsági kihívások, kockázatok és fenyegetések 2030-ig,” in *Nemzetbiztonsági alapismeretek*, I. Kobolka, szerk. Budapest, 2013.
- [2] Z. Gy. Bács, „A radikalizáció és a terrorizmus kapcsolata, egyes formái, gondolatok a megelőzés lehetséges perspektíváiról,” *Nemzetbiztonsági Szemle*, no. 1, pp. 5–26, 2017.
- [3] A. Kasznár, „Bioterrorizmus,” *Terror & Elhárítás*, no. 2, pp. 4–36, 2012; valamint B. Laufer és G. Takács, „A HUMINT vége?,” *Arc és álarc*, no. 1–2, pp. 175–194, 2018.
- [4] M. Szinai és L. Szűcs, szerk., *Horthy Miklós titkos iratai*. Budapest: Kossuth Könyvkiadó, 1962.
- [5] F. Szálasi, *Hungarizmus*. Sydney: Hungarista Mozgalom kiadása, 1994.
- [6] R. Paksa, *A magyar szélsőjobboldal története*. Budapest: Jaffa Kiadó, 2012.
- [7] O. Prohászka, *A diadalmas világnézet*. Budapest: Szent István Társulat, 1927.
- [8] F. Brisits, szerk., *Prohászka breviárium*. Budapest: Szociális Misszió Társulat, 1927.
- [9] A. Körösenyi, *Pártok és pártrendszerek*. Budapest: Századvég Kiadó, 1993.
- [10] J. Gyurgyák, szerk., *Mi a politika?* Budapest: Osiris Kiadó, 1996.
- [11] Á. Henney, *Mi a hungarizmus?* Salzburg: A szerző kiadása, 1957.
- [12] B. Kántor, *Kik vagyunk és mit akarunk?* Merredin: n.p., 1992.
- [13] E. Hoffer, *A fanatizmus természetrajza*. Budapest: Bagolyvár Kiadó, 1999.
- [14] A. Vécsey (Zs. Horváth), *A radikális jobboldal és a szélsőjobb története Magyarországon*. Kaposvár: Vagabund Kiadó, 2014.
- [15] *1956 – A forradalom igaz története*. Budapest: 56-os Magyarok Világtanácsa, 1999.
- [16] „Rendőrségi célkeresztben a szélsőjobb – Dr. Schweinitzer József feljegyzése (1932–1943),” elérhető: <http://www.gondolatkiado.hu/...>, hozzáférés: 2026. jan. 20.
- [17] „Tényleg nem halt meg senki az 1939-es Dohány utcai merényletben?,” *Múlt-kor*, elérhető: <https://mult-kor.hu/...>, hozzáférés: 2026. jan. 20.
- [18] „Nyilas mozgalmak történeti dokumentumai,” elérhető: <http://www.pannonfront.hu/29/9323.htm>, hozzáférés: 2026. jan. 20.
- [19] G. Juhász, *Uralkodó eszmék Magyarországon 1939–1944*. Budapest: Kossuth Könyvkiadó, 1983.
- [20] M. Szinai és L. Szűcs, szerk., *Horthy Miklós titkos iratai*. Budapest: Kossuth Könyvkiadó, 1962.
- [21] E. Karsai és L. Karsai, *A Szálasi-per*. Debrecen: Reform Kiadó, 1988.
- [22] „Szálasi Ferenc születése (1897. január 6.),” *Rubicon*, elérhető: <http://www.rubicon.hu/...>, hozzáférés: 2026. jan. 20.
- [23] R. Paksa, *Szálasi Ferenc és a hungarizmus*. Budapest: Jaffa Kiadó, 2013.
- [24] T. Zinner és P. Róna, *Szálasiék bilincsen*, vols. I–II. Budapest: Lapkiadó Vállalat, 1986.
- [25] „Kiadták Szálasi Ferenc naplóját,” *Index*, elérhető: <https://index.hu/...>, hozzáférés: 2026. jan. 20.
- [26] „Szálasi-perrel kapcsolatos jogi elemzés,” *Jogi Fórum*, elérhető: <http://www.jogiforum.hu/...>, hozzáférés: 2026. jan. 20.
- [30] „Nyilas mozgalmak az 1940-es években,” *Népszabadság* (archív), elérhető: <http://nol.hu/...>, hozzáférés: 2026. jan. 20.

- [31] M. Andorfer, „Neonáci csoportosulás Magyarországon,” *Belügyi Szemle*, vol. 41, no. 1, pp. 80–88, 1993.
- [32] Zs. A. Boross, „Győrkös István mint a rendvédelem folyamatos célszemélye,” *Belügyi Szemle*, no. 6, pp. 108–118, 2018.
- [34] G. M. Nagy, „ÁVH-s férfit is ölt Győrkös István?,” *Magyar Narancs Online*, elérhető: <http://m.magynarancs.hu/...>, hozzáférés: 2026. jan. 20.
- [35] I. Grecsó, „Antiszociális fiatalok körében végzett ifjúságvédelmi munka Győr-Sopron megyében,” *Belügyi Szemle*, no. 11, pp. 45–48, 1988.
- [36] G. M. Nagy, „Apa elment ölni – Portré Győrkös István MNA-vezéről,” *Magyar Narancs Online*, 2016, elérhető: <http://magynarancs.hu/...>, hozzáférés: 2026. jan. 20.
- [37] *NBH Évkönyv 2000–2008*. Budapest: Nemzetbiztonsági Hivatal, 2001–2009.

JOGSZABÁLYOK

- [27] 1989. évi XVII. törvény a népszavazásról és népi kezdeményezésről
- [28] 1949. évi XX. törvény a Magyar Népköztársaság alkotmányáról
- [29] Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
- [33] 2012. évi C. törvény a Büntető törvénykönyvről (Btk.)